

УДК 378.147:[37.011.3-051:376

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2026.33.363838>

Юлія Багно, м. Переяслав

<https://orcid.org/0000-0003-3513-6154>

Олена Хмельницька, м. Переяслав

<https://orcid.org/0000-0002-0644-6201>

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті запропоновано ефективні методи формування педагогічної техніки в майбутніх учителів у контексті інклюзивної освіти. Автори наголошують, що сучасний педагог має володіти не лише ґрунтовними фаховими знаннями, а й високим рівнем педагогічної техніки – системою професійних умінь і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію здобувачів освіти, якісну організацію освітнього процесу, створення психологічно комфортної атмосфери та реалізацію індивідуального підходу в умовах інклюзивної освіти. У цьому процесі особливої ваги набувають особистісні якості вчителя, його здатність до вербальної і невербальної комунікації та індивідуальний стиль викладання. Уточнено зміст і структуру педагогічної техніки, яку складають техніка мовлення, техніка зовнішнього вигляду, техніка педагогічного спілкування та психотехніка.

Доведено, що ефективними методами та технологіями формування педагогічної техніки майбутнього вчителя є: тренувальні вправи, спрямовані на формування здатності майбутніх фахівців до психофізіологічного вираження педагогічної техніки; методи квазіпрофесійного навчання, що моделюють професійну діяльність, забезпечують підвищення рівня педагогічної техніки та професійних якостей загалом; методи інтерактивного навчання, котрі вдосконалюють педагогічну техніку в спеціально створених умовах; цифрові технології, які розширюють можливості для персоналізації навчання та побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

Автори доходять висновку, що сформованість педагогічної техніки майбутнього вчителя є важливою умовою успішної реалізації мети і завдань інклюзивної освіти та вимог Нової української школи загалом.

Ключові слова: інклюзивна освіта, педагогічна техніка, інноваційні технології та методи навчання, заклад загальної середньої освіти, заклад вищої освіти, практико-орієнтована підготовка майбутнього вчителя, Нова українська школа, педагогіка партнерства.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується активним упровадженням принципів гуманізації, демократизації та дитиноцентризму, що знайшли відображення в концепції «Нова українська школа». Одним із ключових напрямів освітніх реформ є розвиток інклюзивної

освіти, яка забезпечує рівний доступ до якісного навчання для всіх дітей, зокрема осіб з особливими освітніми потребами.

В умовах інклюзивного освітнього середовища суттєво зростають вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя. Сучасний педагог має володіти не лише ґрунтовними фаховими знаннями, а й високим рівнем педагогічної техніки – системою професійних умінь і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію здобувачів освіти, організацію освітнього процесу, створення психологічно комфортної атмосфери та реалізацію індивідуального підходу. Такі вимоги зумовлюють необхідність удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів з урахуванням специфіки інклюзивної освіти, зокрема методики формування педагогічної техніки як прояву здатності до педагогічної імпровізації, стресостійкості, врівноваженості в непередбачуваних ситуаціях сьогодення та запобігання прояву негативних емоцій у дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування педагогічної техніки майбутнього вчителя в умовах інклюзивної освіти є багатоаспектною та потребує комплексного наукового осмислення, оскільки саме від рівня професійної майстерності педагога залежить успішність соціалізації й навчання кожної дитини.

У сучасній педагогічній науці відсутнє однозначне трактування поняття «педагогічна техніка». Вивчення сутності та змісту досліджуваного феномену О. Антоною (2018), В. Ковальчук (2016), О. Лаврінено (2021), О. Отич (2014) та інші дозволило дійти висновку, що вагомий внесок у його розвиток зробив А. Макаренко. Так, у широкому розумінні педагогічна техніка розглядалася ним, як володіння найбільш ефективними формами й методами навчання та виховання, тобто – технологією педагогічного процесу. У вузькому розумінні – це поведінка вчителя, володіння прийомами організації власної поведінки, високий рівень його знань і навичок, вміння переконливо висловлювати свої думки і почуття, впливати на вихованця.

У численних дослідженнях І. Зязюна (2008) та його однодумців – науковців Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка визначено сутність і структуру педагогічної майстерності та запропоновано технологію її формування в майбутнього вчителя. Вони розглядають педагогічну техніку як комплекс прийомів, який допомагає вчителю глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у виховній роботі (Зязюн, Крамущенко та ін., 2008, с. 29).

Аналіз педагогічної теорії та досвід освітньої практики, засвідчують, що в структурі педагогічної техніки виділяють внутрішній і зовнішній компоненти (Загородня, 2001; Зязюн, Крамущенко та ін., 2008; Максименко, 2013; Лавріненко, 2021 та ін.). До зовнішнього компонента відносять засоби професійної виразності (міміку, жести, пантоміміку, поставу, позу), а також мовленнєву техніку, що охоплює правильне дихання, володіння голосом, чітку дикцію та інтонаційну різноманітність. Внутрішній компонент пов'язується зі здатністю педагога керувати власним психоемоційним станом, зберігати врівноваженість і здійснювати самоконтроль у професійній діяльності.

Колектив Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Федорчук та ін., 2023) поняття «педагогічна техніка» розглядає як систему умінь і якостей особистості педагога, яка дає можливість з допомогою власного психофізичного апарату оптимально впливати на суб'єктів освітнього процесу (вміння послуговуватися власним психофізичним апаратом як інструментом виховного впливу; володіння комплексними прийомами, які допоможуть учителям більш глибоко, яскраво і талановито проявити себе і досягнути успіху в педагогічній діяльності).

За визначенням О. Отич (2014, с. 91), педагогічна техніка – це організована форма поведінки вчителя, що включає систему відпрацьованих професійних прийомів, завдяки яким педагог може ефективно використовувати свій психофізичний потенціал як засіб виховного впливу.

М. Гриньова (2011, с. 23) підкреслює, що педагогічна техніка виступає зовнішньою формою поведінки вчителя, допомагаючи йому формувати власний професійний імідж, який відображає

привабливість, культуру, ввічливість, життєрадісність та сучасний підхід у роботі.

Ю. Підборський та О. Хмельницька (2020, с. 18-20) трактують індивідуальну педагогічну техніку як комплекс навичок та етичних засад поведінки вчителя, що базуються на правилах етикету. Вона формує педагогічну культуру, яка дозволяє вчителю впливати на учня ефективно, сприяючи його всебічному розвитку через обґрунтований вибір методів і форм роботи з урахуванням конкретних обставин навчального процесу.

Г. Федюк (2019), аналізуючи літературні джерела, виділяє в структурі педагогічної техніки дві ключові групи складових:

- *перша група* включає комунікативні навички (контроль дихання, чітку дикцію, регулювання гучності та темпу мовлення), володіння мімікою та жестами, психотехнічні вміння (керування емоціями та настроєм, зняття надмірного психічного напруження), навички соціальної перцепції та дотримання правил зовнішнього вигляду вчителя;

- *друга група* стосується вмінь впливати на учнівську аудиторію: встановлювати та підтримувати контакт, управляти комунікаційним процесом під час педагогічної взаємодії та застосовувати техніки навіювання (с. 102).

Питання професійної підготовки педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі посідає важливе місце в сучасних дослідженнях: М. Давидюк (2023), Л. Крилошанська та В. Ундір (2023), А. Колупаєвої та О. Таранченко (2023), Н. Софій (2016), В. Товстогана, Т. Цегельник та А. Шевченка (2024) тощо. Так, у працях А. Колупаєвої та О. Таранченко (2023), З. Удич (2015) та інших обґрунтовується необхідність системного підходу до формування фахової готовності майбутніх учителів до взаємодії з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Дослідники підкреслюють, що така підготовка має бути цілісною, структурованою та інтегрованою в освітній процес закладів вищої освіти.

Наукові розвідки авторів статті з колегами (Yu. Vahno et al., 2021; O. Khmelnytska et al., 2024) зосереджені на розвитку професійних компетентностей педагога, потрібних для ефективної діяльності в умовах інклюзії. Вченими обґрунтовано необхідність

уведення інклюзивної освіти в сучасні освітні системи, наведено покроковий аналіз упровадження інклюзивної освіти, запропоновано ефективні інноваційні технології (Meniailo et al., 2021) та визначено перспективні напрямки її подальшого дослідження.

М. Давидюк (2023) розглядає практичні аспекти підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивних класах і наголошує на методичних шляхах цього процесу, з-поміж них – співпраця з інклюзивними закладами освіти, моделювання квазіпрофесійних ситуацій під час практичних і лабораторних занять, виконання індивідуальних і групових творчих проєктів, а також участь у соціальних ініціативах на рівні місцевих громад і освітніх установ.

Отже, аналіз наукових праць свідчить про комплексність проблеми підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі. Проте на сьогодні відсутні дослідження щодо вивчення ролі педагогічної техніки вчителя в умовах інклюзивного навчання, необхідності вдосконалення змісту і форм практико орієнтованої педагогічної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сучасних методів формування педагогічної техніки майбутнього вчителя у процесі практико-орієнтованої підготовки до роботи в умовах інклюзивної освіти. Завдання дослідження: уточнити зміст і структуру педагогічної техніки вчителя; визначити роль педагогічної техніки вчителя в реалізації мети і завдань інклюзивної освіти; класифікувати методи формування педагогічної техніки майбутнього фахівця, апробовані у процесі їхньої практико-орієнтованої підготовки в закладі вищої освіти.

Методи дослідження. Задля вирішення мети і завдань використовувався комплекс методів, зокрема теоретичний аналіз наукової літератури, що дало змогу розкрити сучасні підходи до формування педагогічної техніки в майбутніх учителів з урахуванням практики інклюзивної освіти; термінологічний аналіз уможливив уточнення змісту та структури поняття «педагогічна техніка»; методи узагальнення та систематизації дозволили зробити висновки щодо значення педагогічної техніки для вчителя інклюзивного класу та особливостей її формування в майбутніх

фахівців з урахуванням сучасних освітніх реформ та умов інклюзивної освіти; метод класифікації застосовувався з метою упорядкування методів і технологій формування педагогічної техніки в майбутніх учителів; прогностичний метод – задля визначення перспектив подальшого дослідження порушеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан освіти характеризується постійним розвитком, євроінтеграційним поступом та ціннісним ставленням до кожної особистості. Необхідність виховання толерантності в суспільстві, подолання труднощів, що перешкоджають отриманню якісної освіти та інтеграції в соціальне середовище вимагають створення відповідних умов. У цьому контексті значний потенціал має інклюзивна освіта, котра декларує визнання рівної цінності для суспільства як дітей і молоді, так і педагогічних працівників; особистість вбачає найвищою цінністю, незалежно від задатків, здібностей, досягнень і здатності до навчання. Інклюзивне навчання має на меті дати змогу кожній дитині, незважаючи на деякі нескладні психофізичні вади, порушення фізичного чи інтелектуального розвитку, засвоїти соціальний досвід, соціальні ролі, норми, цінності, необхідні для успішної життєдіяльності в суспільстві, а отже бути повноцінним його членом. Інтеграція дитини в інклюзивне навчальне середовище передбачає її взаємодію з іншими дітьми та оточенням. Практика свідчить, що за відсутності соціальної підтримки та участі в колективних проєктах у дітей з особливими освітніми потребами можуть розвиватися додаткові проблеми, зокрема у соціальній сфері та психічному здоров'ї. Відповідно, виникає потреба у створенні ефективної системи підготовки творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти та інноваційної діяльності, педагога з високим рівнем теоретичних знань та практичних умінь і навичок проєктування, інноваційного навчання, технологізації освітнього процесу, створення комфортного освітнього інклюзивного середовища.

Інклюзивне середовище передбачає навчання дітей із різними освітніми потребами в єдиному просторі, що вимагає від учителя високого рівня професійної майстерності, гнучкості,

емоційної зрілості, стресостійкості та ефективного впливу на здобувачів освіти. Вихідними положеннями організації інклюзивного навчання на сучасному етапі розвитку слід визначити:

- командна робота вчителя-класовода, вчителів, які працюють у класі з інклюзивним навчанням, асистента вчителя, спеціальних педагогів (логопеда, дефектолога), медиків, батьків, директора закладу освіти та інших осіб, задіяних у роботі з дитиною з особливими потребами (волонтери, громадські діячі та ін.);

- створення безпечного освітнього середовища на засадах педагогіки партнерства, здоров'язбереження, гуманістичних суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин;

- організація навчання на основі емпатії та розуміння індивідуальних освітніх можливостей кожного здобувача, його здібностей, інтересів, пізнавальної активності та диференціація навчальних матеріалів і завдань відповідно до цих характеристик;

- творче використання форм і методів навчання, котрі сприяють розвитку психічних процесів й індивідуальному прогресу;

- толерантне ставлення та визнання гідності особистості кожної дитини;

- позитивний вплив на кожного учасника інклюзивного навчання: для дитини з особливими потребами – особистісний розвиток і безперешкодне входження в систему суспільних відносин; для колективу класу – розвиток здатності до сприйняття особистісних відмінностей кожного (фізичних, фізіологічних і психологічних); для педагогів – професійний саморозвиток.

Узагальнення досвіду впровадження інклюзивної освіти та реалізації її основних положень дозволяє стверджувати, що необхідною умовою досягнення її успішності є налагодження «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії як зі здобувачами освіти та колегами, так і з батьками та іншими фахівцями, учасниками процесу. Задля реалізації названої вище умови в інклюзивному навчанні особливого значення набувають:

- особистісні якості вчителя – емпатія, доброзичливість, комунікабельність, гнучкість, здатність до саморефлексії та самовдосконалення;

- здатність до вербальної і невербальної комунікації, котрі проявляються як уміння впливати на вихованців, їхніх батьків і колег, встановлення довірливих стосунків між усіма учасниками освітнього процесу та створення комфортного психологічного клімату в класі;

- упевненість учителя і його спокій, що попереджає виникнення конфліктних ситуацій;

- індивідуальний стиль викладання, який поєднує вміння оптимально застосовувати методи, прийоми, форми роботи у процесі професійної педагогічної діяльності згідно з освітньою метою та потребами здобувачів освіти, а також манеру подачі матеріалу, особливості мови й мовлення, жестів, емоційності тощо.

Саме тому в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців інклюзивної освіти виняткової актуальності набуває формування в них готовності до розвитку індивідуальності кожної дитини, впевненості, творчості, самостійності та відповідальності за навчання, мотивації вихованців до активної участі в освітньому процесі, підтримки відкритого обміну думками тощо. З огляду на це особливу увагу акцентуємо на формуванні в майбутніх учителів педагогічної техніки.

Педагогічна техніка – це система професійних умінь і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію здобувачів освіти, якісну організацію освітнього процесу, створення психологічно комфортної атмосфери та реалізацію індивідуального підходу в умовах інклюзивної освіти. На нашу думку, в Новій українській школі педагогічна техніка є не лише інструментом професійної діяльності, а й складовою професійної компетентності вчителя. Її сформованість проявляється як:

– *комунікативна майстерність* – володіння вербальними й невербальними засобами спілкування з урахуванням особливостей дітей з особливими освітніми потребами;

– *емоційно-вольова саморегуляція* – здатність контролювати власні емоції, зберігати витримку та підтримувати позитивний настрій у класі;

– *організаційні вміння* – уміння структурувати освітній процес на засадах диференційованого та індивідуалізованого підходів;

– *гнучкість поведінки* – здатність швидко реагувати на непередбачувані педагогічні ситуації;

– *здатність до партнерських взаємовідносин* – вміння працювати в команді фахівців і вибудовувати партнерські стосунки.

В умовах інклюзивної освіти педагогічна техніка набуває особливого значення, оскільки вона сприяє встановленню довірливого контакту зі здобувачами освіти, створенню психологічно безпечної атмосфери, попередженню конфліктних ситуацій, адаптацію навчального матеріалу до індивідуальних можливостей дитини, емоційності освітнього процесу та ефективній комунікації його суб'єктів.

Досвід показує, що у своїй професійній діяльності молоді й навіть досвідчені вчителі інколи припускаються певних недоліків, які свідчать про недостатній рівень сформованості в них педагогічної техніки, з-поміж них – труднощі у спілкуванні з учнями, нездатність контролювати власні емоції або долати невпевненість; невміння правильно підібрати позу чи використати доречні жести під час взаємодії. До поширених недоліків належать і мовленнєві, як-то: одноманітність інтонації, недостатня виразність, нечітка вимова та слабка дикція.

Щоб ефективно долати виклики педагогічної роботи, майбутньому вчителеві потрібно освоїти ключові складники педагогічної техніки:

– *техніку мовлення* – передбачає правильне використання граматики, яскравість і образність мови, доречний гумор, переконливість, контроль голосу, його тембр, емоційна насиченість, різноманітність інтонацій, чітка дикція та зручний темп промови;

– *техніка зовнішнього вигляду* обіймає вміння триматися впевнено та природно, демонструвати спокій і дружелюбність. До неї відносяться правильна постава, акуратний одяг і зачіска, виразна міміка, пантоміміка та загальна емоційна презентація;

– *техніка педагогічного спілкування* охоплює розвиток комунікативних умінь, зокрема здатність уважно вислуховувати співрозмовника, формулювати доречні запитання та осмислювати отримані відповіді. Вона також передбачає уважність і

спостережливість, уміння розуміти інших людей, налагоджувати взаємодію з аудиторією та помічати її реакцію. Важливою є здатність виражати власне ставлення до теми розмови, зацікавлювати слухачів поясненням чи розповіддю та впевнено діяти відповідно до конкретної комунікативної ситуації (Khmelnyska et al., 2024);

– *психотехніка* включає навички керування власним емоційним станом, уміння створювати відповідну атмосферу, зменшувати напруження й хвилювання, долати невпевненість і активізувати внутрішні ресурси. Вона також передбачає самоконтроль у складних або стресових ситуаціях, здатність до творчого перевтілення, використання елементів гри та свідоме регулювання власного настрою (Підборський, Хмельницька, 2020).

З огляду на це в процесі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності та формування в них педагогічної техніки створено комплекс дидактичних завдань, котрі зорієнтовано на постановку освітньої проблеми, розроблення або проєктування навчальних результатів, виконання певних технологічних дій, розв'язання творчих проблемних задач, моделювання і конструювання педагогічних ситуацій, загалом спрямовані на забезпечення якості знань здобувачів освіти.

Основними вимогами до дидактичних завдань є відповідність дидактичним принципам; урахування закономірностей і принципів інклюзивного навчання; різноманітність видів навчальної діяльності та складності завдань; поєднання та чергування різних видів навчальної діяльності; практико-орієнтований зміст; студентоцентризм, що реалізується відповідно до можливостей, здібностей і здатності до творчості здобувачів вищої освіти; міждисциплінарний характер.

Серед методів, що сприяють формуванню педагогічної техніки майбутнього вчителя виокремлюємо такі групи:

-*тренувальні вправи* (для формування здатності до психіологічного вираження педагогічної техніки) – вправи з розвитку міміки, жестів, постави; вправи на постановку тембру голосу; вправи на вироблення темпу мовлення; вправи з розвитку емоційності мовлення та ін.; вправи, спрямовані на розвиток у

майбутнього вчителя здатності контролювати власну поведінку, що включає вміння керувати своїм тілом, регулювати емоційний стан і формувати творче внутрішнє налаштування. Окрім цього, важливим є оволодіння навичками соціального сприйняття та розвиток ефективної мовленнєвої майстерності (Зязюн, Крамущенко та ін., 2008);

-методи квазіпрофесійного навчання (моделюють професійну діяльність, забезпечують підвищення рівня педагогічної техніки та вдосконалення професійних якостей загалом) – моделювання педагогічних ситуацій; проєктування правил і вимог до майбутньої професійної діяльності; рольові ігри; педагогічний рольовий тренінг. Вони спрямовані на розвиток емпатії – здатності ставати на місце іншої людини, що допомагає краще розуміти мотиви та емоції інших; адаптивності – здатності пристосовуватися до нових умов і обставин, що є важливим для успішної комунікації в реальному житті; аналітичного мислення – здатності виділяти частини за визначеними критеріями, виявляти зв'язки між ними та робити висновки; педагогічної творчості – здатності діяти нестандартно, креативно у вирішенні педагогічних завдань; невербальної комунікації – здатності розпізнавати та використовувати невербальні знаки (міміка, жести, інтонація тощо), що є важливим аспектом ефективної комунікації;

-методи інтерактивного навчання (вдосконалюють педагогічну техніку у спеціально створених умовах) – дискусії; робота в групах; вирішення педагогічних задач – спрямовані на формування вміння здійснювати «суб'єкт-суб'єктну» взаємодію, зокрема вести діалог, підтримувати бесіду, публічно виступати; уміння розподіляти ролі, співпрацювати та координувати діяльність у межах команди, ефективно презентувати свою позицію; здатності досягати компромісів і ефективно вести переговори, формулювати запитання, аргументувати свою позицію й погляди, аналізувати комунікативні процеси та здійснювати рефлексію;

-цифрові технології (розширюють можливості для персоналізації навчання та побудови індивідуальної освітньої траєкторії) – відеоповідомлення; електронне портфоліо з демонстрацією

зовнішньої техніки – роблять навчання більш практичним. Вони спрямовані на демонстрацію чіткості та темпу мовлення, постави, міміки, зовнішнього вигляду, самопрезентації; вираження емоцій; виявлення власної харизми, вміння продукувати й утримувати певний образ (Лавріненко, 2021, с. 57).

В умовах, коли вчитель працює з дітьми, які мають різні освітні потреби, індивідуальні особливості розвитку та різний рівень соціальної адаптації, запропоновані методи дозволяють майбутнім педагогам ефективніше взаємодіяти зі здобувачами освіти, створювати психологічно комфортне середовище та реалізовувати індивідуальний підхід у навчанні. Окрім того, формування педагогічної техніки майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки сприятиме розвитку в нього саморегуляції, толерантності, емпатії та чутливості до потреб здобувачів освіти, гнучкості мислення й уміння конструктивно реагувати на емоційний і психологічний стан дитини, ефективно розв'язувати конфліктні ситуації, а також профілактиці професійного вигорання. Опанування як традиційних форм, засобів і методів педагогічної техніки дозволяє вчителю більш яскраво реалізувати свій потенціал і досягати кращих результатів у навчальному процесі. Використання наукових знань разом із практичним досвідом збагачує педагогічну діяльність, сприяє розвитку творчості та допомагає знаходити нестандартні рішення в різних ситуаціях.

Висновки. Отже, сформованість педагогічної техніки майбутнього вчителя є важливою умовою успішної реалізації мети і завдань інклюзивної освіти, оскільки вона забезпечує якісну взаємодію, індивідуальний підхід і створення сприятливого освітнього середовища для кожної дитини. У цьому процесі особливої ваги набувають особистісні якості вчителя, його здатність до вербальної і невербальної комунікації та індивідуальний стиль викладання. Уточнено зміст і структуру педагогічної техніки, яку складають техніка мовлення; техніка зовнішнього вигляду; техніка педагогічного спілкування та психотехніка. Тому кожний майбутній педагог повинен прагнути до оволодіння педагогічною технікою та її складовими для забезпечення успішної професійної діяльності.

Класифіковано методи та технології формування педагогічної техніки майбутнього вчителя, як-то: тренувальні вправи, спрямовані на формування здатності майбутніх фахівців до психофізіологічного вираження педагогічної техніки; методи квазіпрофесійного навчання, що моделюють професійну діяльність, забезпечують підвищення рівня педагогічної техніки та професійних якостей загалом; методи інтерактивного навчання, котрі вдосконалюють педагогічну техніку у спеціально створених умовах; цифрові технології – розширюють можливості для персоналізації навчання та побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

Практика працевлаштування випускників показує, що педагоги зі сформованими педагогічною технікою відповідають вимогам Нової української школи та потребам сьогодення. Такі випускники закладів вищої освіти ефективніше взаємодіють у інклюзивному освітньому середовищі, швидше налагоджують конструктивні міжособистісні стосунки, більш стресостійкі, вирізняються міцнішим ментальним здоров'ям, демонструють вищий моральний рівень і якість роботи.

Перспективи подальшого дослідження. Усвідомлення важливості формування педагогічної техніки в майбутніх учителів дає підстави для окреслення актуальних наукових напрямів, спрямованих на оновлення змісту освіти, традиційних методів навчання, зміщення акцентів в освітньому процесі з когнітивного на емоційний складник, на розвиток емоційного інтелекту.

Список використаної літератури

- Гриньова, В. М. (2011). Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу як результат сформованості його педагогічної культури. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 1(1), 21-26. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/5.pdf>
- Гуз, К. Ж., Олійник, І. М., & Яценюк, Л. І. (2025). Формування інклюзивної компетентності педагогів Нової української школи. *Імідж сучасного педагога*, 5(224), 92–97. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-92-97](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-92-97)
- Давидюк, М. О. (2023). Практичні аспекти підготовки майбутнього педагога до роботи в інклюзивних класах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 67, 112-120. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-112-120>
- Загородня, Л. П. (2001). *Формування основ педагогічної техніки в майбутніх фахівців дошкільного виховання*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ.

- Зязюн, І. А., Крамущенко, Л. В., Кривонос, І. Ф., Мирошник, О. Г., Семиченко, В. А., Тарасевич, Н. М., Бех, І. Д., & Клокар, Н. І. (2008). *Педагогічна майстерність: підручник* (3-тє вид., допов. і переробл.; І. А. Зязюн, ред.). СПД Богданова А. М.
- Зязюн, І. А. (2008). *Філософія педагогічної дії: монографія*. Вид. ЧНУ ім. Б.Хмельницького.
- Ковальчук, В. (2016). Педагогічна техніка вчителя. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 31, 75–81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2016_31_11
- Колупаєва, А. А., Таранченко, О. М. (2023). *Інклюзивна освіта: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник*. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739317/1/Kolupaeva.Taranchenko.Inclusia.Pokroково.pdf>
- Крилошанська, Л., Ундір, В. (2023) Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні. *Ефективність державного управління*, 66, 70–80. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233450>
- Лавріненко, О. А. (2021). *Майстерність удосконалення зовнішньої та внутрішньої педагогічної техніки майбутнього вчителя: методичні рекомендації*. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729180/1/%D0%9B%D0%B0%D0%B2%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%90..pdf>
- Максименко, І. Г. (2013). Формування педагогічної техніки в майбутніх педагогів професійного навчання у процесі фахової підготовки. (2013). *Педагогіка вищої та середньої школи*, 38, 57-60. <https://doi.org/10.31812/educdim.v38i0.3112>
- Отич, О. (2014). *Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник*. Імекс ЛТД.
- Підборський, Ю. Г., Хмельницька, О. С. (2020). *Педагогічна майстерність викладача: навчальний посібник*. Домбровська Я. М. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi61/0046031.pdf>
- Софій, Н. З. (2016). Підготовка педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 11, 170–175. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ооор_2016_11_29
- Товстоган, В., Цегельник, Т., Шевченко, А. (2024). Інклюзивна компетентність педагога як запорука якості організації освітнього процесу. *Молодь і ринок*, 10(230), 61–65. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314180>
- Удич, З. І. (2015). *Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник*. КІЦ «ПРІНТ-ОФІС».
- Федорчук, В. В. (Ред.), Дутко, О. М., Горбатюк, О. В., Лебідь, І. Ю., Поліщук, С. В. (2023). *Основи педагогічної майстерності та творчості вчителя: навчально-методичний посібник*. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/7287/Osnovy-pedahohichnoi-maisternosti-ta-tvorchosti-vchytelia.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Федюк, Г. З. (2019). *Розвиток педагогічної майстерності вчителів природничих предметів у процесі неперервного професійного самовдосконалення*. (Дисертація кандидата педагогічних наук). https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/svr/04/disertaciya_fedyuk.pdf
- Фіголь, Н. А. (2020). Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 77, 199-202. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.44>

- Bahno, Y. M., Serhiychuk, O. M., Tanana, S. M., Tkachenko, L. V., & Khmelnytska, O. S. (2021). Inclusive Education as Condition for Innovative Activities at Higher Education Institutions. *Journal of Intellectual disability – Diagnosis and Treatment*, 9, 432-441. <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2021.09.05.2>
- Khmelnyska, O., Bahno, Yu., , O., Tkachenko, L., & Tanana, S. (2024). Practice in the system of training the future educator: Opportunities and advantages. *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series “Physics”*, 55, 1428-1438. <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.142ut8>
- Meniailo, V., Shapran, Y., Shapran, O., Serhiichuk, O., Bahno, Y., & Kanibolotska, O. (2021). Innovative Training of Future Teachers of Higher Education Institutions in the Conditions of Distance Learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(2), 288-303. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/422>

Yuliia Bahno, Olena Khmelnytska

METHODS OF DEVELOPING FUTURE TEACHER'S PEDAGOGICAL TECHNIQU THROUGH THE LENS OF INCLUSIVE EDUCATION

This article proposes effective methods for developing pedagogical techniqu in future teachers the lens of inclusive education. The authors emphasize that a modern educator must possess not only a solid foundation of subject-specific knowledge but also a high level of pedagogical mastery, understood as a system of professional abilities and competencies that ensure effective interaction with students, high-quality organization of the educational process, the creation of a psychologically comfortable atmosphere, and the implementation of an individualized approach in the context of inclusive education.

In this regard, particular importance is attached to the teacher's personal qualities, ability to communicate both verbally and nonverbally, and individual teaching style. The content and structure of pedagogical mastery have been clarified. They include speech skills, presentation skills, pedagogical communication skills, and psychotechnics.

It has been proven that effective methods and technologies for developing the pedagogical techniqu of future teachers include training exercises aimed at enhancing future professionals' ability to express pedagogical skills through psychophysiological means; quasi-professional training methods that simulate professional activity and contribute to the development of pedagogical mastery and professional qualities in general; interactive learning methods that improve pedagogical technics in specially created educational situations; and digital technologies that expand opportunities for personalizing learning and designing individual educational trajectories.

The authors conclude that the development of a future teacher's pedagogical techniqu is a key prerequisite for successfully achieving the goals and objectives of inclusive education and meeting the requirements of the New Ukrainian School as a whole.

Keywords: *inclusive education, pedagogical skills, pedagogical techniqu, innovative technologies and teaching methods, general secondary education institution, higher education institution, practice-oriented training of future teachers, the New Ukrainian School, pedagogy of partnership.*

References

- Bahno, Y. M., Serhiychuk, O. M., Tanana, S. M., Tkachenko, L. V., & Khmelnytska, O. S. (2021). Inclusive Education as Condition for Innovative Activities at Higher Education Institutions. *Journal of Intellectual disability – Diagnosis and Treatment*, 9, 432-441. <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2021.09.05.2>

- Davydiuk, M. O. (2023). Praktychni aspekty pidhotovky maibutnoho pedahoha do roboty v inkliuzyvnykh klasakh [Practical aspects of preparing a future teacher for work in inclusive classrooms]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* [Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in Training Specialists: Methodology, Theory, Experience, Problems], 67, 112-120. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-112-120>
- Fediuk, H. Z. (2019). *Rozvytok pedahohichnoi maisternosti vchyteliv pryrodnychkykh predmetiv u protsesi neperervnoho profesiinoho samovdoskonalennia* [Development of pedagogical skills of science teachers in the process of continuous professional self-improvement]. (PhD diss.). Lviv. https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/svr/04/disertaciya_fedyuk.pdf
- Fedorchuk, V. V. (Ed.), Dutko, O. M., Horbatiuk, O. V., Lebid, I. Yu., & Polishchuk, S. V. (2023). *Osnovy pedahohichnoi maisternosti ta tvorchosti vchytelia* [Fundamentals of pedagogical skill and creativity of a teacher]: navch.-metod. posib. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/7287/Osnovy-pedahohichnoi-maisternosti-ta-tvorchosti-vchytelia.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [in Ukrainian].
- Fihol, N. A. (2020). Inkliuzyvna kompetentnist pedahoha: teoretychnyi aspekt [Inclusive competence of a teacher: theoretical aspect]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy* [Scientific Journal of the National Polytechnic University named after M. P. Dragomanov. Series 5: Pedagogical Sciences: Realities and Prospects], 77, 199-202. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.44>
- Hrynova, V. M. (2011). Profesiina kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu yak rezultat sformovanosti yoho pedahohichnoi kultury [Professional competence of a teacher of a higher educational institution as a result of the formation of his pedagogical culture]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu ekonomiky ta prava imeni Alfreda Nobelja. Serii «Pedahohika i psykholohiia»*. 1(1), 2126. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/5.pdf>
- Huz, K. Zh., Oliinyk, I. M., & Yatseniuk, L. I. (2025). Formuvannia inkliuzyvnoi kompetentnosti pedahohiv Novoi ukrainskoi shkoly. [Formation of inclusive competence of teachers of the New Ukrainian School]. *Imidzh suchasnoho pedahoha* [Image of the modern pedagogue], (5(224), 92–97. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-92-97](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-92-97)
- Khmelnyska, O., Bahno, Yu., Serhiychuk, O., Tkachenko, L., & Tanana, S. (2024). Practice in the system of training the future educator: Opportunities and advantages. *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series “Physics”*, 55, 1428-1438. <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.142ut8>
- Kolupaieva A. A., & Taranchenko O. M. (2023). *Inkliuziia: pokrokovy dlia pedahohiv* [Inclusive education: a step-by-step guide for teachers]: navch.-metod. posib. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739317/1/Kolupaieva.Taranchenko.Inclusia.Pokrokovy.pdf>
- Kovalchuk, V. (2016). Pedahohichna tekhnika vchytelia [Teacher's Pedagogical Technique]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii pedahohichna* [Bulletin of Lviv University. Pedagogical Series], 31, 75–81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2016_31_11

- Kryloshanska L., Undir V. (2023). Problemy ta perspektyvy rozvytku inkluzyvnoi osvity v Ukraini [Problems and prospects for the development of inclusive education in Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia [Efficiency of public administration]*, 66, 70–80. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233450>
- Lavrinenko, O. A. (2021). *Maisternist udoskonalennia zovnishnoi ta vnutrishnoi pedahohichnoi tekhniky maibutnoho vchytelia [Mastery of improving the external and internal pedagogical techniques of a future teacher]: metodychni rekomendatsii*. Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729180/1/%D0%9B%D0%B0%D0%B2%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%90..pdf>
- Maksimenko, I. G. (2013). Formuvannia pedahohichnoi tekhniky v maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of Educational Technology of the Future Teachers of vocational training in the process of special training]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly [Pedagogy of Higher and Secondary Education]*, 38, 57-60. <https://doi.org/10.31812/educdim.v38i0.3112> [in Ukrainian].
- Meniailo, V., Shapran, Y., Shapran, O., Serhiichuk, O., Bahno, Y., & Kanibolotska, O. (2021). Innovative Training of Future Teachers of Higher Education Institutions in the Conditions of Distance Learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(2), 288-303. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/422>
- Otych, O. (2014). *Osnovy pedahohichnoi maisternosti vykladacha profesiinnoi shkoly [Fundamentals of pedagogical skills of a vocational school teacher]; pidruchnyk*. Kirovohrad: Imeks LTD.
- Pidborskyi, Yu. H., & Khmelnytska, O. S. (2020). *Pedahohichna maisternist vykladacha [Pedagogical skills of a teacher]: navchalnyi posibnyk*. Pereiaslav: Dombrovska Ya. M.
- Sofii, N. Z. (2016). Pidhotovka pedahohiv do roboty v inkluzyvnomu osvitnomu seredovyshchi [Preparing teachers to work in an inclusive educational environment]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy [Education of persons with special needs: ways to develop]*, 11, 170–175. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2016_11_29
- Tovstohan V., Tsehelnik, T., & Shevchenko, A. (2024). Inkluzyvna kompetentnist pedahoha yak zaporuka yakosti orhanizatsii osvitnoho protsesu [Inclusive competence of a teacher as a guarantee of the quality of the organization of the educational process]. *Molod i rynek [Youth & Market]*, 10(230), 61–65. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314180>
- Udych, Z. I. (2015). *Osnovy inkluzyvnoi osvity [Fundamentals of inclusive education]: navchalno-metodychnyi posibnyk*. KITs «PRINT-OFIS».
- Zahorodnia, L. P. (2001). *Formuvannia osnov pedahohichnoi tekhniky v maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoho vykhovannia [Formation of the basics of pedagogical techniques in future preschool education specialists]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Ziaziun, I. A. (2008). *Filosofia pedahohichnoi dii [Philosophy of pedagogical action]. monohrafiia*. Vyd. ChNU im. B. Khmelnytskoho.
- Ziaziun, I. A. (Ed.), Kramushchenko, L. V., Kryvonos, I. F., Myroshnyk, O. H., Semychenko, V. A., & Klokar, N. I. (2008). *Pedahohichna maisternist [Pedagogical art]*. SPD Bohdanova A. M. [in Ukrainian].

Одержано 11.02.2026 р. Рекомендовано 05.03.2026 р. Оприлюднено 05.06.2026 р.